
The Grand ilk açıldığı yıllarda.

Caruso, Tosti, Delius ve *The Grand, Folkestone*

EMRE ARACI

Eski grand otellerin ne hikâyeleri vardır. O heybetli, yüksek tavanlı geniş salonlarının duvarlarına zaman içerisinde nakşedilen sesler, duygular, kimi zaman neşeli kahkahalar, kimi zaman kederli gözyaşları, skandallar, dedikodular, aşklar, şarkılar, balolar ve davetler... Hepsinin de bıraktığı izler birer çentik gibi bu binaların ruhlarına işlenmiştir; puro dumanının kokusunu hâlâ alırsınız terk edilmiş kristal avizeli balo salonunun loş ışığında ya da bir kuvartetin minueti kadansa girmek üzeredir camekân lokantasının hasır koltuklu palmiyelerle kaplı kış bahçesinde. Siyah beyaz mermer yer taşları âdeta bir satranç tahtasını andırır; meşe panelli resepsiyonundan geçerken hangi prens, prenses, dük ya da düşesin o gün teşrif ettiğini düşünürsünüz, aynen Proust'un hayali Balbec'inde anlattığı Cabourg'un o deniz kenarındaki Grand Hotel'indeymişsiniz gibi.

Okyanusun şakası yoktur fırtınalı gecelerde dalgalar kayalara vururken ya da şöminelerin içinde uğultuyla hortumlar dönerken; Agatha Christie'yi düşünürsünüz gecenin bir saatinde her zamanki süit dairesinde esrarengiz cinayet romanının kahramanlarını kurgularken. Savaşlarda askeri bir karargâhtır altın varaklı aynaları örtülerek kaldırılan; frak ve smokinin




Manş Denizi'ne bakan The Grand ve arkada The Metropole.


The Grand (sağda) ve The Metropole (solda) İngiliz "belle epoque" çağının birer incisi oldukları devirde.

bütün önde gelenleri tarafından rağbet edilir bir kurum haline gelmekte gecikmemiş. Camekân "palm court" lokantasında sık sık yemek yiyen Kralı halk dışarıdan merakla takip ettiği için de otelin bu restoranı zamanla "Monkey House" yani "Maymun Evi" olarak anılmaya başlanmış. Önündeki tenteli platformda bandoların konser verdiği, geçmiş devir kibar sosyetesinin pazar yürüyüşlerine fon oluşturan bu iki zarif kardeş bina esasında "Edwardian" olarak anılan İngiliz "belle epoque" çağının birer incisi gibi.

İki dünya savaşının ardından 1960'larda İngiliz turizm sektörünün kıta Avrupa'sına kaymasıyla birlikte Folkestone kasabası büyük bir sosyal ve ekonomik çöküntüye uğrayınca bu iki kardeşin de akıbetleri tehlikeye düşmüş. 1970'lerde kapatılarak yıktırılmak üzere satılan The Grand, çok şükür ki son anda yok olmaktan kurtarılıp süit dairelere dönüştürülmüş. O günden bugüne de büyük resepsiyon salonlarıyla yarı otel, yarı apartman işlevselliğini, her ne kadar eski günlerin lüksünden uzak da olsa, köklü geçmişinin verdiği güvenli bir mütevazilikte sürdürüyor.

Beni The Grand'de yaşamaya iten ise çocukluğumun Pera Palas'ını onun maneviyatında yakalamış olmamdı. Restorasyon adına binaların ruhlarının çıkartılarak mumyalandığı bir devirde, pek fazla radikal değişime uğramayan The Grand son derece özgün bir ortam sunuyor yaratıcı sanatçıya. Hele insan böyle bir yerde makale yazıp, beste yaparken binanın tarihinin kesiştiği kıymetli sanatçıların izlerine hiç beklenmedik bir anda rastlarsa, bu coşku ve heyecan ayrı bir boyut alıyor. İşte büyük bir kısmını The Grand'de kaleme aldığım ve yakında yayımlanacak olan Naum Tiyatrosu'nun tarihini konu alan kitabım için araştırma yaparken bir kaynakta binamızın antetli kağıdına İtalyan besteci Sir Francesco Paolo Tosti'nin (1846-1916) yazdığı bir mektuba rastladım. "8 Şubat 1908

Cumartesi" tarihini taşıyan Tosti'nin bu mektubu kendi el yazısıyla efsanevi tenor Enrico Caruso'ya (1873-1921) hitaben The Grand'deki süit dairesinde kaleme alınmıştı. Çok kısa olan bu notta adını "Ciccio" olarak imzalayan Tosti, Caruso'ya şöyle diyordu:


Enrico Caruso

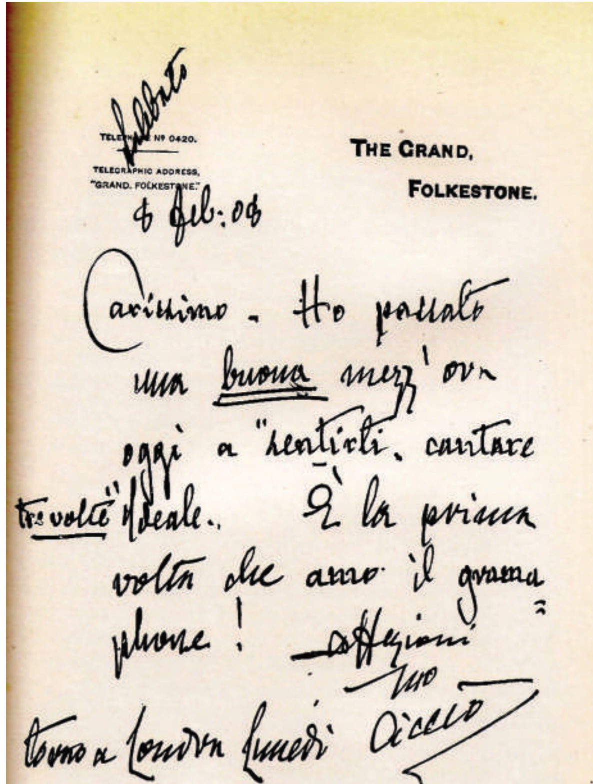
> *"Çok sevgili dostum, Bugün yarım saat kadar* ***Ideale****'yi senin yorumundan tam üç defa dinledim. İlk defa gramofon cihazını sevdiğimi hissettim. Sevgilerimle, Ciccio".* [1]

Ses kayıt tekniğinin daha emeklediği yıllarda Caruso'nun o güzel sesi bestecisine bu cihazı sevdirmeye yetmişti anlaşılan. İtalyan asıllı Tosti günümüzde unutulmuş bir besteci de olsa aralarında ***Ideale***'nin de bulunduğu ve "belle epoque" devri müziğini tanımlayan melodik hoş şarkılarıyla zamanında inanılmaz bir üne sahipti. İtalya'nın Ortano sul Mare kasabasında doğan Tosti, Napoli Konservatuvarı'nda bizim Müzika-yı Hümâyun direktörlerinden Bartolomeo Pisani'nin de hocası olan Saverio Mercadante ile çalışmış, Savoy Hanedanı Prensesi Margherita'nın huzurunda verdiği bir konserden sonra onun şan hocalığı makamına getirilmiş ve saray müzik arşivlerine de direktör olmuş.

1875'te ilk defa Londra'yı ziyaret eden Tosti, 1880'den itibaren burada sürekli yaşamaya devam etmiş, Kraliçe Viktorya'nın ailesine şan dersleri vermeye başlamış ve 1894'te Kraliyet Müzik Akademisi'nde şan profesörü olmuştur. İngiliz vatandaşlığına geçmesinin ardından 1908'de şövalyelik ünvanı alan Tosti güzel hayatı seven, parti ve davetlerden eksik olmayan bir karakter olmalıdır ki haftasonlarını da o devir sosyetesinin akın ettiği Folkestone'daki The Grand'de geçirmektedir. Günümüz tenorlarından Ben Heppner'in 2004 yılında Deutsche Grammophon'dan çıkan albümüne kapak olan ***Ideale*** ile birlikte yeniden gün ışığına çıkan bu zarif şarkılar bestecisinin bizim binamızda uzun süreler yaşadığını böylelikle öğrenmek ve onun hangi süitte kaldığını tasavvur etmek benim için hayli duygusal bir tecrübe oldu. Ancak duygusal barometremi etkileyecek bir sürpriz olay daha vardı ufukta; sessizliğin sadece uzaktan gelen dalga sesleriyle kırıldığı bir gecede internette dolaşırken Tosti'nin 1908'de dinlediği o meşhur Caruso kaydının bana bir tıklama mesafede olduğundan habersizdim.

iTunes kütüphanesinden karşıma çıkan bu tarihi kayıt Tosti'nin 8 Şubat 1908'de The Grand'de dinlediği gramofon kaydının ta kendisiydi. Aynı binada yüz sene sonra, kendi dairemde bir anda Caruso'nun sesi, o devrin hışırtılı taş plağından, mâziden gelen bir seda gibi yayılmaya başlamıştı. Bu ne muhteşem bir histi; tüyler ürperten, insanın gözlerini doldurtan. Ben de kaydı tam üç defa üst üste dinledim aynen Tosti'nin mektubunda tasvir ettiği gibi; Proust'un çaya batırarak onu çocukluğuna götüren madeleine'in damağında bıraktığı tat gibi, Caruso'nun sesi de yaşamadığım bir devre duyduğum bir özlemle beni o yalnız gecemde yüz sene öncesine götürmüştü.

Ertesi sabah âdetim olduğu üzere deniz kenarında yürürken bu olayın heyecanı bir türlü üzerimden gitmiyordu. Binamızda daha başka bestecilerin kalıp kalmamış olduklarını çok merak etmeye başlamıştım. Yaptığım bir araştırma sonucu yine çok değerli bir ipucuna rastladım. Frederick Delius (1862-1934) da The Grand'de kalanlar arasındaydı; besteci Fransa'daki evinden Sir Thomas Beecham'ın (1879-1961) Londra'da düzenlediği Delius Festivali'ne katılmak üzere yaptığı seyahati, sağlığı el vermediği için, bir geceliğine yarı-


Sabato
Telephone No 0420.
Telegraphic Address, "Grand. Folkestone."
THE GRAND, FOLKESTONE.
8 feb: 08
Carissimo - Ho passato una buona mezz'ora oggi a "sentirti" cantare tre volte "Ideale". È la prima volta che amo il gramo-phone! - affezioni tuo
Torno a Londra Lunedì Ciccio

Sir Francesco Paolo Tosti'nin Enrico Caruso'ya 8 Şubat 1908'de Folkestone'daki The Grand'den yazdığı mektup. (Pierre Van Rensselaer Key ve Bruno Zirato, Enrico Caruso: A Biography, Little, Brown & Co., Boston, Massachusetts, 1922, s. 242).


Francesco Paolo Tosti, 1893 (Life dergisi).

da kesmek zorunda kaldığı sırada 8 Ağustos 1929 gecesi The Grand'de kalmıştı. Nitekim Fontainebleau yakınlarındaki Grez-sur-Loing köyünden ambulansla yaptığı yolculuğunu kızkardeşi Clare Delius hatıralarında şöyle aktaracaktır:

> *"Folkestone'a vardıklarında, bütün yolcuların sahile inmelerini bekledikten sonra onu yerinden kımıldattılar. Yastıklarla beslenmiş tekerlekli bir sandalyeyle kıyıda bekleyen ambulansa taşındı. Ülkeye geri dönüşüne tanık olmak için gelen basın mensupları karşılarında, gümüş rengi saçlı, gri bir fötr şapka giymiş, kalın paltolu, görmeyen gözlerini kaplumbağa kabuğundan çerçeveli gözlüğünün gizlediği, solgun, buruşuk yüzlü, çile çekmiş bir adam gördüler [...] Sahilden Folkestone'daki Grand Hotel'e götürüldü ve ertesi gün 9 Ağustos'ta, aynı ambulans onu Londra'daki Langham Oteli'ne taşıdı".* [2]

Bir tesadüf sonucu taşındığım bir binadan çıkan bu hikâyeler daha ne boyutlara ulaşacak diye tam düşünürken Yehudi Menuhin'in de bir zamanlar Folkestone'da genç kemancılar yarışması düzenlediğini ve provalarını da 1980'lerde The Grand'de yaptığını öğrendim. Bu yarışmaya Türkiye'den Cihat Aşkın katılmış ve "En İyi Bartók Yorumcusu Ödülü"nü almıştı.

İşte tarihin keyifli bağlantıları; dünyanın bir bütün olduğuna inanan insanların ortak paydayı evrenselliğin güzelliğinde, geçmişin unutulmadığı bir şuurla, tesadüflerin kattığı olumlulukla yaşama gayretlerinin bir uzantısı. Zaman zaman The Grand'in kapısında tekerlekli sandalyede ***Cennet Bahçesi***'ne doğru giden saçı gümüş renkli, gri fötr şapkalı ve paltolu bir beyefendiyi görür gibi oluyorum, yürüyüşe çıktığım sabahlarımda; onların belleklerdeki mevcudiyeti işte huzur veriyor bizlere bu dünyada... **A**



Frederick Delius, 1929.

Dipnotlar

[1] Pierre Van Rensselaer Key ve Bruno Zirato, Enrico Caruso: a biography, Little, Brown & Co., Boston, Massachusetts, 1922, s. 242

[2] Clare Delius, Memories of my Brother, Nicholson and Watson, Londra, 1935, s. 219-220